

Feldmár András
ELLENÁLLÁS

A kötet gondozásában közreműködött a Feldmár Intézet.

A Feldmár Intézet szellemi műhely, amely a filozófia, az etika és az interperszonális fenomenológia eszközeivel közelít az emberek közti viszonyokhoz. Az intézet által szervezett előadások, workshopok és csoportok célja, hogy minél többen lehessenek aktív részesei az értelmes, szabad és szégyenérzet nélküli kommunikáció élményének.

www.feldmarintezet.hu

FELDMÁR ANDRÁS
ELLENÁLLÁS

A könyv II. része a 2017 őszén a Kossuth Klubban tartott előadás és beszélgetés anyagából készült.

Feldmár András: *Ellenállás*

© Feldmár András, 2018

Szerkesztette: Szörnyi Krisztina

Borítóterv: Lobotworks

HVG Könyvek, Budapest, 2018

Kiadóvezető: Budaházy Árpád

Felelős szerkesztő: Tanács Eszter

www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-304-565-7

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Szauer Péter

Nyomdai előkészítés: typoslave [Pais Andrea]

Nyomás: Generál Nyomda Kft.

Felelős vezető: Hunya Ágnes

*„Valami baj van. Tudom. Nem szeretjük egymást úgy, hogy.
De legalább tűrhető élet. Nem kell. Tiltakozik. Tudom.
A szeretet kell, a forró szó. Nekem is.”*

Hamvas Béla: *Karnevál*

I.

Valamikor az 1930-as években Otto Rank pszichoanalitikus egy gyűrűt ajándékozott a szeretőjének, Anaïs Ninnek, amit a mentorától, Sigmund Freudtól kapott. Nin ugyancsak egy gyűrűvel viszonzta a kedvességet, amit ő az apjától kapott, akivel korábban szexuális kapcsolata volt. De a dolog nem csak ettől volt furcsa, mert mielőtt Ranknak adta volna az apjától kapott gyűrűt, egy ékszerésszel másolatot készíttetett róla, azt pedig odaajándékozta a másik szeretőjének, Henry Millernek. Nem kell nagyon agyafűrt rejtvényfejtőnek lenni ahhoz, hogy az ember elgondolkodjon rajta, mi is történt itt. A gyűrű, amióta világ a világ, a női nemi szerv szimbóluma. Nin, aki okos feminista volt, ezzel az akcióval felborította a patriarchális rendet, megduplázta, sokszorosította a gyűrűjét, így semmisítette meg az apja és valamennyi férfi autoritását. Nemet mondott arra a férfiúi kívánságra, hogy bárki is birtokolja az ő testét vagy punciját. Na, hát ez egy sztori.

Ha bármilyen kényszer, bármilyen nyomás áll fenn, akkor az ember reagál, és nem biztos, hogy autentikus tud lenni. Mert a nyomásra reagálhatunk megalkuvással vagy elfogadással, tehát vagy beadjuk a derekunk, engedelmeskedünk, vagy csak azért is lázadunk, ellenállunk. Ez az adott kultúra szerint rossz. Mert mindannyian egy adott kultúrába születtünk, és azt sem tudjuk, mi van. Pont mint egy hal, aki semmit sem tud a vízről, amiben úszik, hiszen beleszületett. A veszély az, ha elmerülünk az eredeti kultúránkban és nyelvünkben, akkor unatkozni fogunk. Korlátokon belül, szokásokba gémberevedve fogunk élni, hiszen a legtöbb ember az adott kultúrájában és nyelvében tengődik. A szokás, a meglepések hiánya unalmas. Viszont ha felébredünk ebből, és kiszabadítjuk magunkat, ha ellenállunk a kultúra, a nyelv nyomásának, akkor elkülönítve, kiközösítve érezzük magunkat. Vagy nagy veszélybe kerülünk, mert megkérdőjelezzük a konvencionális, hagyományos társadalmat.

Elidegenedettnek érezzük magunkat, amikor közelebb kerülünk a valósághoz, mint azok, akikkel együtt vagyunk. Ez egy kettős kötés, és akármit csinálunk,

nem lesz jó. Mert az odatartozás, az együttlét élvezete elfogadja a kultúrát, a nyelvet, amiben megszületik. Nin ezt abszolút nem fogadta el. Arról, hogy a tette reakció-e, vagy pedig megtalálta a két pólus – az elfogadás és az ellenállás – között az autentikus létét, hát arról lehet vitatkozni. Szerintem megtalálta. Ha valaki elkezd önmaga irányába haladni, azt kockáztatja ezen az úton – az önmagává válás útján –, hogy mások azt fogják hinni és mondani, felháborító, nem normális, amit csinál, egyszerűen örült. Ezt meg kell reszkírozni. Ha viszont valaki akarattal meg akar botránkoztatni másokat, az más, az reakció. Ha valaki kockáztat, mert egyébként nem lehet autentikusnak lenni, az sosem reakció. Szerintem Nin azért viselkedett botránnyosan, mert önmaga volt. Nem akart megbotránkoztatni senkit, csak azzal botránkoztatta meg az embereket, hogy önmaga volt. Néha ellen kell állni a megbotránkoztató ellenállás vonzásának is.

Alphonso Lingis barátom írt nekem egy levelet a perui Limából, amiben elmesélte, miféle és mennyi kízóeszköz áll még ma is a város főtéren, amiket az inkvizíció arra használt, hogy meggyötörje, elhallgattassa, megölje az eretnekeket, akik olyasmiket

mondtak, amiket az egyház nem akart hallani. A tortúrák nyilvánosan zajlottak, gyerekek, öregek, nők és férfiak bámulták az embertelen, véres, csonttörő kínzásokat. Lingis azon gondolkodott, hogy azok, akik kimondták, amit gondoltak, tudták, mi fog történni velük. Nem volt büntetés számukra a kínzás, nem volt váratlan meglepetés, hiszen számtalanszor láthatták a saját szemükkel a fájdalmas, halálos gyötréseket kiskoruk óta, mégis mondták a magukét, nem hallgattak el. Manapság – sajnálkozott Lingis – nagyon kevés újságíró reszkírozná meg a karóba húzást, inkább elhallgatnák az igazat, és szolgálnák a rendszert, ami éppen hatalmon van.

Nehéz elképzelnem, hogy autentikus az, aki leönti benzinnel és felgyújtja magát. Legalábbis abban az értelemben nem, hogy bárki is erre vágyna. Ez inkább egy kinyilatkoztatás, üzenet, küldetés, de nem önmegvalósítás. A vágyak hierarchikusak, vannak magasabb rendűek, amelyeknek az ember alárendeli az alacsonyabb rendű vágyait. Kérdés, hogy az élni akarást alá lehet-e rendelni egy politikai küldetésnek. Nem tudom, hogy amikor egy hős feláldozza magát, ellenáll, vagy reagál, és valójában szerepet játszik.

Képzeljünk el két embert, még hasonlítanak is egymásra. Antik görögös ruhába öltöznek, és mind a kettő úgy néz ki, ahogyan Szókratészt elképzeljük. Egyikük Szókratész, a másikuk színész. Mindketten felállnak a színpadra, és mindkettő kijelenti: én Szókratész vagyok. Senki nem sejtí, melyikük az igazi. Csak a két ember tudja: Szókratész és a színész. Van itt valami nagyon érdekes! Tulajdonképpen kívülről soha nem lehet tudni biztosan, ki hős, és ki játszik hőst. Még egy forradalomban sem.

Stokely Carmichael mérges volt Laingre, amiért nem harcolt a baloldal mellett, mert elvárták volna tőle a politikai részvételt, a kiállást. De Ronnie megtagadta, és kijelentette, olyan izmus nincs, amiért ő harcolna. Ugyanakkor azt is hozzátette, hogy ha mondjuk egy kommunista járna hozzá terápiába, akkor szerinte a terápia végén az illető jobb kommunista lenne, mint előtte. Egy neurotikus forradalmár nem olyan jó forradalmár, mint egy autentikus forradalmár. Ő azt vallotta, hogy ha privát szinten mindenki autentikus tudna maradni minden pillanatban – amihez, lássuk be, nagy-nagy bátorság kell –, akkor nem maradhatna fenn semmiféle külső elnyomás

sem. Laing gyakran keveredett kocsmai verekedésekbe, amelyeknek mindig az volt a lényege, hogy ő eltökélte, és ezt nyilvánosan is hangoztatta, amíg él, soha nem fog engedelmeskedni egy másik embernek. Senki akarata nem uralkodhat felette. Ezért aztán előfordult, hogy időnként valaki kiverte a fogát. Egyszer, amikor Kaliforniából érkezett hozzám, kábé húsz varrat díszítette a koponyáját, mert fejbe verték egy lapáttal. Ám mindez csak az egyik fele volt a dolgoknak, mert ugyanakkor azt is mindig hangoztatta, hogy ha az Isten akar tőle valamit, akkor mindig engedelmeskedni fog neki. Legalábbis reméli, hogy meghallja a szavát. Bár úgy vélte, Isten soha nem egy másik emberen keresztül beszél senkihez. Valójában az Isten helyett inkább a *helyzet* szót használta, és remélte, hogy mindig azt teszi, amit a helyzet kíván. Egyszer szociális gondozóknak és pszichológusoknak írt egy cikket, amiben arról beszélt, hogy amikor egy szituációba valaki behívja őket mint „profikat”, nem szabad elhinniük senkinek sem, mi a helyzet. Mert mindenki a maga módján fogja fel a történeteket, tehát senkinek nem lehet elhinni a helyzet-leírást, a helyzetelemzést, hanem oda kell menni,

és részt kell venni a szituációban. Addig nem lehet tudni, mit tegyen az ember, amíg át nem adta magát a helyzetnek, és azt mindig magának kell definiálnia. Ettől függetlenül természetesen egy vitában lehet igaza valakinek. Például, hogy egy családi perpatvarban az apának van-e igaza, vagy az anyának, vagy a gyerekeknek, az hierarchikus dolog, de horizontálisan nem szabad elfogadni senkinek sem az akaratát vagy definícióját. Laing tehát azt mondta, hogy ráhangolódni arra a nagyra, ami van, csak személyesen, önmagamon keresztül, résztvevőként lehet, kívülállóként, mások interpretációjából kiindulva nem lehetséges. Ha én azt mondom, nem tudom, mi van, valaki más mondja már meg nekem, mi a helyzet, az olyan, mintha én spirituálisan süket lennék. Akkor az a másik ember lesz a pap, a guru, a profi, aki azt állítja, ő tudja, hogy az Isten, a Nagy, a Helyzet mit akar, és majd ő megmondja nekem, a picinek. Hát, Laing szerint hülyeség megbízni bárki süketségében a magam süketsége helyett, vagy más nemsüketségében a magam nemsüketsége helyett. Akkor már inkább bízzak a magaméban. Ez egyben azt is jelenti, hogy csak saját magamért vállalhatok